

תיאור אשכולות ההכשרה

1. תמצית יחידות הלימוד באשכול 'כלכלה ומדיניות'

כלכלה ומדיניות הם עולמות משיקים ומשלימים. הסדרים כלכליים ומוסדיים משקפים אמונות וערכים, משפיעים עליהם ומושפעים מהם. אשכול ההכשרה, המוצג מטה בקווים כלליים, מציע מבט בתיאוריה ובפרקטיקה, ומטרתו לחשוף את עמית התכנית לכלי חשיבה וניתוח שיסייעו להם בתהליכי עיצוב וגיבוש מדיניות ובבחינת תוצאותיה בשטח.

הדגש בתהליך הלמידה יושם על פיתוח כלי חשיבה, ניתוח והערכה, לא על הקניית כלים כמותיים. ההרצאות יינתנו על ידי מומחים מן האקדמיה ועל ידי בכירי המגזר הציבורי/עסקי בעבר ובהווה. הלימוד יעשה בהרצאות פרונטאליות, 'ניתוחי אירוע' וסדנאות, עם דגש על למידה משתפת ועל ניתוח המציאות הישראלית. היקף האשכול כ-125 שעות והוא מחולק ליחידות משנה המונות 8-15 שעות לימוד כל אחת.

תכנית ההכשרה תיפתח בדיון מושגי ורעיוני במקומה של הכלכלה ומקומה של החשיבה הכלכלית, ובבירור סוציולוגי על מעמדם של הכלכלנים בזירה הציבורית. לאחר הפתיח נציע מבט קצר בהיסטוריה של החשיבה הכלכלית, תוך הצבעה על הוגים, תיאוריות והתפתחויות מרכזיות בתחום, ומבט על ההגות המוסרית בתיאוריה הכלכלית. בתום חלק זה שיוכנס ליחידה אחת של כ-15 שעות לימוד, נפנה למבט ראשוני בנבכי הכלכלה הציבורית ומרכיביה ונעמוד בתמציתיות על תחומי עיסוקה וכלי הניתוח המשמשים אותה לאמוד ולהעריך תרומה ותועלת של החלטות ציבוריות ותקציביות, ולבחינת השלכות כלכליות וחברתיות של תכניות מדיניות.

בתום מבט ראשוני במרכיבי הכלכלה הציבורית נפנה לדיון מפורט יותר במקטעים שונים של הזירה הכלכלית-ציבורית. נדון בסוגיות של צמיחה כלכלית, מרכיביה, אופני מדידתה ומשמעויותיה, לרבות דיון במגבלות כלי המדידה ובירור תרומתם ותכניהם של כלים משלימים.

נדון בתופעות של עוני ואי שוויון בחלוקת הכנסות, ננתח את היקפי התופעות, מגמות השינוי וההתפתחות שנרשמו בתחומים אלה בישראל ובמדינות אחרות, ונבחן את דרכי המדידה ומנגנוני ההתמודדות האפשריים המופעלים בישראל ומחוצה לה. גם כאן נסקור 'כלים משלימים' ונברר את תרומתם האפשרית לניהול תהליכי קבלת החלטות ולניתוח מדיניות.

ברוח דומה נבחן גם את שוק העבודה. נסקור מגמות ותהליכים מרכזיים המתחוללים בשוק העבודה ונעמוד על משמעותם, ננתח מהם הגורמים המניעים תהליכי קבלת החלטות ציבוריות-ממשליות בתחום זה בישראל ומחוצה לה ותהיה על הקשר בין תכנון וביצוע.

במסגרת הדיון נשאל שאלות על עצמת מנגנוני האכיפה, רמות שכר ושיעורי התאגדות, נדון בהבדלים בין מגזרים שונים בישראל ונבחן חלופות אפשריות להתמודדות עם המצוקות המלוות את ישראל בתחום זה.

נוכח קשרי הגומלין המובהקים בין שאלות כלכליות, חברתיות והכרעות מדיניות, נקדיש יחידה נפרדת לסקירה וניתוח של התפתחות תפיסת מדינת הרווחה. נעמוד על השינויים שהתחוללו במדינת הרווחה הישראלית ונביט אל המתחולל במדינות נוספות תוך שאנו בוחנים חלופות שונות ואת מידת התאמתן לישראל.

ביחידה נפרדת נדון בתהליכי הפרטה וגלובליזציה ובהשלכותיהם הכלכליות והחברתיות. נבחן יחד שאלות בדבר מידת תלותה/עצמאותה של ישראל אל מול אירועים ותהליכים חיצוניים, נדון בתוצאות תהליכי הפרטה ונדון בשאלת גבולות ההפרטה על רבדיה השונים.

כחלק מהמאמץ לסייע בפיתוח יכולות ארגוני החברה האזרחית בתחומי הכלכלה והמדיניות ופיתוח ידיעותיהם של עמיתי התכנית, נקדיש יחידה נפרדת להקנייה ופיתוח של כלים ייעוציים בתחומי הכלכלה והתקצוב. בחלק זה נדון בשיטות תקצוב ונביט בתהליכי קבלת החלטות תקציביות בישראל ברמה מקצועית ופוליטית כאחד. בנוסף, נדגים כלים ושיטות לביצוע ניטור ומעקב תקציבי ונושאי.

ביחידה נוספת נציג בקצרה גישות כלכליות חלופיות ככלכלה סולידארית, כלכלה קואופרטיבית ועוד. נעמוד על מקורותיהן והצדקותיהן; נשאל אם, היכן ומדוע צלחו או כשלו, ונעמוד על מידת התאמתן לישראל.

במגבלות הזמן, נקדיש מספר הרצאות לדיון בסוגיות של רציונאליות, מידע וקבלת החלטות. נדון בתהליכים הקושרים תפיסות מעולם התוכן של תורת המשחקים והפסיכולוגיה. נדון בבחירות שעושים מעצבי וקובעי המדיניות, במחירה הכלכליים-חברתיים ובאופני הבחינה של ההחלטות.

רשימת מרצים חלקית בתחומי הכלכלה והמדיניות: פרופ' נתן זוסמן, פרופ' גיא מונדלק, פרופ' יצחק גל-נור, דוד ברודט, לאה אחדות ועוד.

2. תמצית יחידות הלימוד באשכול חברה אזרחית ודמוקרטיה

התכנית להכשרת מעצבי מדיניות כלכלית-חברתית חותרת להכשיר ולטפח 'סוכני שינוי', מי שעתידיים לתרום בתפקידיהם הנוכחיים והעתידיים לפיתוח והעמקת ההדברות בין המגזרים ובראש ובראשונה בין המערכות הציבוריות ובין ארגוני החברה האזרחית. בכדי לאפשר ולקדם הידברות זו נחשוף את עמתי התכנית לעולם המושגים התיאורטי והמעשי בתוכו קמים, פועלים ומתנהלים ארגוני החברה האזרחית. נזכיר, כי עמיתי התכנית מגיעים מעולמות תוכן מגוונים (כלכליים וניהוליים בעיקרם) ורק לחלקם תשתית מושגית מסודרת אודות החברה האזרחית וארגוניה. לאשכול זה ולתכניו יש לפיכך חשיבות רבה.

בדומה לאשכולות הלימוד האחרים ישולבו באשכול זה הרצאות פרונטאליות, ניתוחי אירוע וסדנאות. התכנים יותאמו לשלב בו נמצאים עמיתי התכנית, קרי למידה תיאורטית בהתחלה, ניתוחי אירוע ולמידה מהצלחות וכישלונות בהמשך.

מבנה האשכול וצירים מקשרים

האשכול מורכב משש יחידות לימוד שהיקפן כ: 5-10 שעות לימוד כל אחת. הלמידה תיעשה תוך מבט רציף אל קשרי הגומלין השוררים בין תהליכים כלכליים, חברתיים ופוליטיים ותוך התייחסות לציר הזמן.

היחידה הראשונה והשנייה באשכול יוקדשו להנחתה של אותה תשתית מושגית הנחוצה לקיום דיון מושכל בעולם חברה אזרחית וארגוניה. נדון בקצרה במושגי יסוד של המחשבה הליברלית והמוסרית, נציג ונבחן מודלים של דמוקרטיה ישירה, ייצוגית והשתתפותית, ונדון במושגים כ'הון חברתי', מרחב ציבורי ושינוי חברתי.

היחידות השלישית והרביעית יעסקו בצמיחתה והתפתחותה של החברה האזרחית בת זמננו, ובצמיחתם והתפתחותם של ארגוניה. ננסה לבחון קשרים והקשרים חברתיים-כלכליים, היסטוריים ופוליטיים בהם התחוללו ההתפתחויות האמורות, ונעמוד על תפיסות וגישות בדבר מקומם ותפקידם של ארגוני חברה אזרחית, לרבות גישות ביקורתיות.

היחידה החמישית תיקח אותנו אל עולם מוחשי יותר. נבחן מהם הפרמטרים לאפיון והגדרת ארגוני המגזר השלישי, נבחן מהם דפוסי ההתאגדות של הארגונים ומתוקף אילו כללים וחוקים מבוצעת ההתאגדות (אם בכלל). נלמד בקצרה על מבנים ארגוניים נפוצים בעמותות וחברות לתועלת הציבור, על מבנה ההנהלה והצוות, על מקום המתנדבים ומעמדם ועל החובות החלות על ארגונים מאוגדים ואנשיהם.

כחלק מתהליך הלימוד נברר מה משקלם של ארגוני החברה האזרחית בכלכלה ובמשק בישראל, ובמדינות אחרות, ונדון בהשלכות ומשמעויות הקשרים הכלכליים, הפיקוחיים והמקצועיים המתקיימים בין הארגונים ומערכות הממשל; ונשאל וננסה לברר כיצד מתנהלים ופועלים הגורמים השונים בעולם תלת-מגזרי (המגזר הראשון הוא הממשלה, השני הוא הסקטור העסקי והשלישי מכיל את ארגוני החברה האזרחית).

היחידה השישית תעסוק בטקטיקות ואסטרטגיות פעולה של ארגוני החברה האזרחית ובראש ובראשונה של ארגוני השינוי החברתי. כאן נמקד את דיוננו בהקשר המקומי; נבחן את ההתפתחות ההיסטורית של המגזר השלישי וארגוניו בישראל, ונעמוד על מגמות התפתחות עכשוויות. נבחן את סיווגי הפעילות של הארגונים (לפי תחומי פעילות ולפי אסטרטגיות פעולה), נדון בתפקוד הארגונים הלכה למעשה ונעשה זאת תוך ניתוח אירועים קונקרטיים ומבט על הצלחות וכישלונות של ארגונים. ננתח נקודות חוזק וחולשה של הארגונים וננסה להבין מהם מקדמי ההצלחה ומנבאי הכישלון.

כדי להבין טוב יותר את עולמם של ארגוני השינוי החברתי, אותם ארגונים שחלק משמעותי ממאמציהם ופעילותם מיועד להשפיע על המתחולל בזירה הציבורית, נבחן את הזירות בהן הם פועלים החל בזירה הפוליטית עבור בזירה המקצועית וכלה בזירות הציבורית והתקשורתית. מבט בזירות אלה, בסוג הפעילות והפעולות שמבצעים הארגונים ובאופן ואופי ההידברות המתנהל בינם ובין המערכות הציבוריות יוסיף לעמיתים גם בעבודתם המקצועית השוטפת וגם בשלב מתקדם יותר של התכנית, לכשיגיעו לפרק הפרקטיקום המקצועי.

בין המרצים באשכול זה: ד"ר גייל טלשיר, פרופ' יצחק גלנור, פרופ' אבנר דה-שליט, ד"ר ישי מנוחין, ניסן לימור, עו"ד אופיר כץ, קרלוס שטיגליץ ורבים נוספים, בהם בעלי תפקידים בארגונים, באקדמיה ובמערכות ציבוריות רלוונטיות.

3. תמצית יחידות הלימוד באשכול פיתוח מיומנויות אישיות וארגוניות

רקע: התכנית להכשרת מעצבי מדיניות כלכלית-חברתית חותרת להקנות לעמיתיה ידע ונסיון משמעותיים. בצד ההכשרה בתחומי הכלכלה והמדיניות ובתחומי הפעילות של החברה האזרחית יוקדש מקום משמעותי לפיתוח מיומנויות אישיות וארגוניות הרלוונטיות לתכנית. להלן תיאור של מסגרת ההכשרה בתחום היעוצי. התכנית מוצגת בקווים כלליים וניתנת לשינויים.

מטרות הלמידה באשכול המיומנויות:

1. פיתוח היכולת של עמיתי התכנית לבנות התקשרות משמעותית עם ארגוני חברה האזרחית.
2. פיתוח היכולת של עמיתי התכנית לשמש כסוכני שינוי בתוך הממסד עם סיום התכנית.
3. מתן הזדמנות להתפתחות אישית של העמיתים ולהקניית כלים הרלוונטיים למגוון תפקידים ותחומי עיסוק.

קווים מנחים ללמידה באשכול זה

- הלמידה תיערך במתכונת סדנאית תוך שילוב בין הרצאות פרונטאליות, תרגול מעשי ורפלקסיה. אורכה של כל יחידת עבודה 3-4 שעות. הלמידה תתבסס על ארבעה עולמות תוכן עיקריים:

- שינוי אישי וארגוני
- ניהול תהליכי שינוי וקונפליקט
- שותפות בין ארגונית
- פיתוח מיומנויות אישיות

- יעשה ניסיון להתייחס לכל עולם ידע בשלושה רבדים: אישי, ארגוני וחברתי.

- תכני היחידות יותאמו לשלב בו נמצאים עמיתי התכנית מבחינת בניית הקשר עם ארגוני החברה האזרחית וביצוע הפרויקט המעשי.

יחידות למידה

א. שינוי אישי וארגוני:

1. **מפגש היכרות:** המפגש יאפשר היכרות ויצירת קשר בין העמיתים בתכנית דרך עיסוק בציפיות מהתכנית ובערכים כעקרונות מנחים להתנהגות ברמה אישית וקבוצתית.
2. **להיות סוכן שינוי: משמעויות אישיות וארגוניות:** המפגש יאפשר למשתתפים להכיר ולחקור את משמעויות תפקיד סוכן השינוי. מה מניע סוכן שינוי? איזו השפעה הוא/היא רוצים ליצור? מהם האתגרים האישיים והמקצועיים הנלווים לעבודה כסוכן שינוי?
3. **ערכים ארגוניים:** המפגש יפגיש את המשתתפים עם מושגים בסיסיים מעולם הערכים והתרבות הארגונית, ויקנה כלים להתבוננות והבנה של מושגים אלו במערכות בהן הם פועלים. המפגש יעסוק גם באתגרים ובהזדמנויות של מפגש בין תרבויות ארגוניות שונות, בדגש על מפגש בין-מגזרי.

ב. בניית שיתופי פעולה:

1. **כניסה לשותפות:** במפגש יוצגו סוגים שונים של שיתופי פעולה אפשריים וכלים לכניסה לשותפות: איזו הכנה עצמית נחוצה לפני מפגש עם שותף פוטנציאלי? מה חשוב לברר בפגישות הראשונות? איזה חוזים או הסכמים מוקדמים כדאי לערוך? למה קרדיט חשוב כל כך בשותפויות?

2. **שותפות בין מגזרית:** המפגש יבחן את האתגרים הייחודיים העומדים בפני שותפים ממגזרים שונים, בדגש על הקשר המורכב בין ממסד וחברה אזרחית.

ג. ניהול משא ומתן:

1. **עקרונות וכלים במו"מ:** המפגש יעסוק באסטרטגיות וכלים לזיהוי צרכים, מטרות ואינטרסים במשא ומתן, ויאפשר לעמיתים לפתח את יכולותיהם האישיות בניהול מו"מ מול שותפים פוטנציאליים.
2. **שיחות קשות:** המפגש יצייד את המשתתפים בכלים לנהל שיחות קשות עם שותפים ולהתגברות על משברים, חיכוכים ואי-הבנות.

ד. ניהול תהליכי שינוי וקונפליקט:

1. **על הקשר בין קונפליקט לשינוי:** המפגש יסקור את התפתחויות בהתבוננות על שינוי, קונפליקט והקשר ביניהם. נעסוק בשאלות כמו: מהי "אנרגיית קונפליקט"? איזו טרנספורמציה ניתן לחולל בה? כיצד ניתן לתעל אנרגיה זו כדי להביא לשינוי?
2. **ניתוח אסטרטגי של קונפליקטים:** במפגש יילמדו ויתורגלו כלים לבניית הערכת מצב אסטרטגית במצבי קונפליקט מורכבים, ביניהם: זיהוי שלבי התפתחות קונפליקט, זיהוי שחקני מפתח, מערכות קשרים ואינטרסים, מיפוי מקורות כוח ועוצמה.
3. **התנהלות במצבי קונפליקט:** במפגש יוצגו ויתורגלו עקרונות להתנהלות "חכמה" במצבי קונפליקט, המאפשרת למקסם השפעה והשגת מטרות ומצמצמת תהליכי הסלמה. נחקור הנחות היסוד הניצבות מאחורי התנהלות בונה לעומת התנהלות הרסנית במצבי קונפליקט.

ה. פיתוח מיומנויות אישיות וניהוליות:

יחידה זו נועדה לפתח מיומנויות אישיות של המשתתפים באמצעות עבודה בזוגות כ"מאמנים אישיים" אחד של השני. בדרך זו יתפתחו מיומנויות בתחומים שונים הקשורים לעולם העבודה והן יכולתם לאמן אחרים: שותפים, עובדים, עמיתים. תחומים מרכזיים:

- מודלים של קבלת החלטות
- בניית הסכמות
- עבודת צוות
- הערכה ומדדי הצלחה